

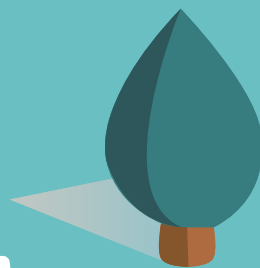
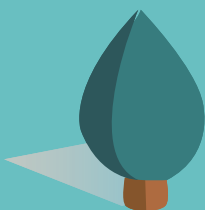
Mađarska-Srbija
IPA Program prekogranične saradnje

Program sufinansira
Evropska unija

MAĐARSKA - SRBIJA

IPA Program prekogranične saradnje

PRIMERI DOBRE SARADNJE

u okviru IPA Programa prekogranične saradnje
Mađarska - Srbija

Mađarska-Srbija

IPA Program prekogranične saradnje

Program sufinansira
Evropska unija

PRIMERI DOBRE SARADNJE

u okviru IPA Programa prekogranične saradnje Mađarska - Srbija

PRIME MINISTER'S OFFICE
HUNGARY

Република Србија
Влада
Канцеларија за европске интеграције
Republic of Serbia
Government
Serbian European Integration Office

SADRŽAJ

UVOD	3
TRANSPORT I SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA	5
HUSRB/0901/111/005 Ásothh. - Bvin.....	6
HUSRB/0901/112/153 DKMT railway	8
HUSRB/1002/112/141 SuSze pubtrans	10
EKOLOGIJA	13
HUSRB/0901/121/060 TRMODELL	14
HUSRB/1002/121/088 MERIEXWA	16
HUSRB/0901/122/169 Animal Health	18
HUSRB/1002/122/195 SAFE	20
HUSRB/1203/121/237 eWAM	22
DRUŠTVENA INKLUZIJA: ŽENE, ETNIČKE MANJINE, OSOBE SA INVALIDITETOM, MLADI, STARIJA LICA I RURALNO STANOVNIŠTVO	25
HUSRB/1203/211/228 Business Women	26
HUSRB/1203/222/088 TECOS	28
HUSRB/1203/221/204 EDUCOOP	30
HUSRB/0901/222/131 Pannonian Care	32
HUSRB/0901/222/141 Falugondnokság	34
KULTURA, NASLEĐE I TURIZAM	37
HUSRB/1203/212/121 DIAMOND	38
HUSRB/1002/212/107 Museum pass	40
HUSRB/0901/221/044 GastroTrain	42
HUSRB/1203/222/113 CULTRAIL	44
HUSRB/1002/222/212 ThePer	46
NAUKA, INOVACIJE I ZDRAVLJE	49
HUSRB/1203/214/025 NCTCN SHIFSS Z12	50
HUSRB/1002/222/022 DRUGS	52
HUSRB/1203/214/230 HELICO	54

UVOD

Ova publikacija je osmišljena kako bi se na jednom mestu predstavili primeri dobre saradnje između organizacija koje su bile partneri na projektima u okviru IPA Programa prekogranične saradnje Mađarska–Srbija, a koji su sprovedeni od 2007. do 2013. godine. Projekti su sprovedeni na teritoriji pograničnog regiona između Mađarske i Srbije, u okviru finansijskog okvira Instrumenta za pretpristupnu pomoć Evropske unije.

Tokom tri Poziva za podnošenje predloga projekata, podneseno je 639 prijava, a finansijski je podržano ukupno 204 projekta. Svi projekti su predstavljani u posebnom Katalogu projekata koji je objavljen na engleskom, mađarskom i srpskom jeziku.

Neosporno je da su sva 204 projekta ostvarila značajne rezultate kroz dobru saradnju sa svojim (prekograničnim) partnerima. Zbog ograničenog obima publikacije, ovde je predstavljena samo desetina ukupnog broja svih završenih projekata.

Doprinos Programa širokom spektru ljudskih aktivnosti i interakcije može se videti već iz opisa svih projekata u Katalogu projekata, kao što su na primer infrastrukturni projekti, zatim projekti u okviru ekologije, turizma i ekonomskog razvoja, sporta, kulture, umetnosti i sl. Rezultati kao što su kilometri izgrađenih ili rekonstruisanih puteva i biciklističkih staza, kvadratni metri renoviranih objekata i preuređenih javnih površina, komadi nabavljene opreme, broj unapređenih laboratorija, i sportskih hala i terena, predstavljaju merljive rezultate – čiji je neposredni uticaj lako vidljiv.

Podjednako su važni manje opipljivi, ali često dugotrajniji rezultati. Doprinos Programa stvaranju i jačanju trajne saradnje između organizacija, institucija i ljudi iz Mađarske i Srbije nije tako lako uočljiv i merljiv, ali je neosporan. Ova publikacija donosi svedočenja četrdeset i dvoje ljudi koji žive u pograničnom regionu Mađarske i Srbije, kroz koja su predstavljeni kako vidljivi, tako i manje opipljivi rezultati Programa. Čitaoci i čitateljke će lako uočiti da je zajedničko ovim ljudima ne samo da žive u pograničnom regionu, već i to da u svakodnevnom životu doživljavaju pozitivne učinke Programa. Kroz delove njihovih svedočenja ova publikacija želi da predstavi i oda poštovanje njihovim svakodnevnim iskustvima, kao i da oda priznanje svim projektnim partnerima i Programskim telima za zajednički rad u poslednjih sedam do osam godina.

Pozitivni rezultati i blagotvorni učinci su postignuti zahvaljujući dobro isplaniranom i usaglašenom zajedničkom radu brojnih institucija iz Mađarske i Srbije. Uspešna implementacija Programa i dostizanje planiranih ciljeva i rezultata ne bi bili mogući bez posvećenosti, stalne podrške, blagovremenih reakcija i napornog rada svih institucija iz Mađarske, Srbije i Evropske komisije, kao i svih tela u okviru Programa i autoriteta odgovornih za implementaciju IPA Programa prekogranične saradnje Mađarska-Srbija.

1 Imena nekih od intervjuisanih osoba nisu objavljena ili iz bezbedonosnih razloga, ili zato što su maloletne osobe.

TRANSPORT I SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA

Izgradnja novih i rekonstrukcija starih graničnih prelaza, kao i izgradnja i rekonstrukcija puteva koji vode do graničnih prelaza, doprineli su ne samo osnaživanju fizičke povezanosti dveju strana granice već i značajnom smanjenju izolovanosti naselja u pograničnom regionu. Istovremeno sa unapređenjem saobraćajne infrastrukture, projekti su se usredsredili na planiranje saobraćajnih trasa i harmonizaciju javnog saobraćaja između naselja sa obe strane granice.

Vodeći korisnik: Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.

Partneri na projektu: Grad Subotica, Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Egyesülete

Ukupan budžet projekta 1.387.726,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 1.179.567,10 €

Datum početka projekta 1. jun 2010. | **Datum završetka projekta** 30. novembar 2011.

Izgradnja puta koji povezuje Ašothalom i Bačke Vinograde, planiranje neophodne infrastrukture

Opipljiv rezultat ovog projekta predstavlja 1,5 km novog puta sa svake strane granice koji fizički povezuje Ašothalom u Mađarskoj i Bačke Vinograde u Srbiji, a koji su zajednički izgradili Grad Subotica i kompanija Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. Osim toga, projekat je obuhvatio planiranje biciklističke staze duge oko 25 km sa obe strane granice sa studijom o ekološkom uticaju. Najvažniji kamen temeljac je uspostavljanje novog integrisanog graničnog prelaza između Mađarske i Srbije: Ašothalom – Bački Vinogradi, koji je zvanično otvoren 16. maja 2013. godine.

Projekat je rešio velike probleme sa kojim su se suočavali stanovnici pograničnog regiona u obe zemlje, kao što su dugo putovanje do graničnog prelaza Horgoš-Reske i čekanje

satima pri prelasku granice u letnjem periodu. Novouspostavljenim graničnim prelazom je poboljšana mobilnost lokalnog stanovništva kao i dostupnost usluga u pograničnom regionu. Projekat je odigrao važnu ulogu u podsticanju prekograničnog poslovanja i ekonomskih odnosa, stvorio nove poslovne mogućnosti i ostvario povećanje broja kulturnih, turističkih i edukativnih događaja.

Edit Laslo (László Edit) iz Bačkih Vinograda kaže da je projekat neposredno i posredno doprineo tome da naziv njenog rodnog mesta postane opšte poznat. Za nju lično, projekat ima dvostruki pozitivni uticaj. Sa jedne strane, za nekoga ko često prelazi granicu, dobro je znati da ima mogućnost da izbegne veće gužve na graničnom prelazu Horgoš. Sa druge strane, njena porodica živi na malom imanju, koje se nalazi pored novoizgrađenog puta. Pošto je put asfaltiran, a javno osvetljenje postavljeno, put je mnogo prijatniji za svakodnevno korišćenje ne samo za putnike koji tuda prolaze, već i za lokalno stanovništvo. Ona primećuje da parcijalna urbanizacija sela nesumnjivo doprinosi poboljšanju kvaliteta života. Na primer, duž puta su spontano podignute tezge na kojima putnici koji tuda prolaze mogu da zastanu i kupe lokalne poljoprivredne proizvode dobrog kvaliteta. Za lokalno stanovništvo je to dodatni izvor prihoda.

Ona je sigurna da postoji i još uvek neotkriveni ekonomski potencijal, na primer u turizmu, koji može da se razvija.

Mikloš Koso (Kószó Miklós) iz Mađarske veruje da novi put u velikoj meri doprinosi boljoj povezanosti dveju zemalja, što takođe vodi ekonomskom razvoju i rastu prekograničnog turizma. Otvaranje novog graničnog prelaza je omogućilo velikom broju putnika da prelaze granicu na različitim prelazima, čime su smanjene saobraćajne gužve. On kaže da prelazak granice traje mnogo kraće u poređenju s periodom pre otvaranja novog graničnog prelaza. Kao stanovnik regiona, granicu prelazi lakše i brže pošto ne postoje zagušenja tokom letnjih odmora. To je umnogome omogućilo porodicama koje žive sa obe strane granice da se češće viđaju. Pored osnaživanja porodičnih veza, novi granični prelaz doprinosi i porodičnim prihodima. Kao što je gospodin Koso objasnio, mnoge porodice poseduju parcele sa obe strane granice koje obrađuju, a prelazak je sada mnogo jednostavniji. Primetio je da je povećan i broj bilateralnih kulturnih događaja. Regionalna saradnja je postala mnogo efikasnija i efektivnija u oblastima kulture, ekonomije, javnog upravljanja vodama, energijom, usevima, odgojem životinja i dr.

*Važan momenat:
otvoren novi
integrisani
granični prelaz*

Vodeći korisnik: DKMT Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégiós Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Közhasznú Kft.

Partneri na projektu: Vlada Autonorne Pokrajine Vojvodine - Pokrajinski sekretarijat za privredu

Ukupan budžet projekta 388.621,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 330.327,85 €

Datum početka projekta 1. jul 2010. | **Datum završetka projekta** 30. novembar 2011.

Razrada detaljne studije izvodljivosti železničke pruge Segedin–Reske– Horgoš–Subotica–Čikerija– Bačalmaš–Baja

TEN-T koridori prolaze i kroz Mađarsku i kroz Srbiju, ali postoji i deo pruge, dug oko 400 km, između Budimpešte i Beograda, gde železnički saobraćaj u smeru zapad-istok nije moguć bez prolaska kroz jednu od dveju prestonica. Na sredini ove zone – na najkraćem putu – direktan železnički prevoz trenutno nije moguć, pa putovanje železnicom između gradova traje dugo. Nedostatak železničke pruge koja preseca region je veliki problem ne samo za prevoz putnika već i za transport robe.

Segedin–Reske–Horgoš–Subotica–Čikerija–Bačalmaš–Baja transferzala bi mogla da omogući kopnenu vezu između dveju najvećih luka na Jadranskom i Crnom

moru, kao deo železničkog puta između Rijeke i Konstance. To bi omogućilo teretnu transportnu vezu između dveju luka, koja bi zaobilazila preopterećene javne puteve. Projekat je obuhvatio razradu studije izvodljivosti na osnovu koje partnerstvo može da nastavi proces planiranja i da pripremi izgradnju ove nove pruge.

Ištvan Kaldi (Káldi István) iz Mađarske smatra da je poboljšanje i razvoj saobraćajnih veza između dveju zemalja izvanredan poduhvat. Početkom XX veka, Segedin je bio jedno od najvažnijih železničkih raskršća u regionu Velike evropske nizije, ali i u celokupnom Karpatskom basenu. Orijent ekspres ka Beču je omogućavao direktne veze sa Parizom, Temišvarom, Bukureštom i Konstantinopoljem. Nekadašnja pruga Velika mađarska ravnica – Fiume (Rijeka) je povezivala Istok i Zapad, a kroz Oradeu, Segedin, Suboticu i Baju, usevi iz Transilvanije i Velike evropske nizije su mogli da se šalju do luke Fiume. U olujama tokom XX veka ove veze su prekinute, ali trebalo bi ih obnoviti.

Razdaljine se
ne mogu izbrisati
ali
se mogu smanjiti

Juhas Balint iz Srbije smatra da je ovaj projekat od posebnog značaja za svakog građanina regiona, posebno kada je reč o povećanju pokretljivosti i povezanosti regiona, što zauzvrat ima direktan uticaj na podsticanje ekonomske konkurentnosti pograničnog regiona i na dobre odnose među susedima. Pre svega, izgradnja železničke pruge Segedin–Reske–Horgoš–Subotica–Čikerija–Bačalmaš–Baja povezala bi dva najveća grada u regionu: Suboticu i Segedin. To bi takođe olakšalo železničke veze sa manjim gradovima u pograničnom regionu. Sa ekonomske tačke gledišta, mogućnost povezivanja luke na Dunavu, blizu Baje, sa industrijskom zonom Subotice ili železničkim raskršćem u Segedinu, rekom Tisom i lukom u Senti, nije zanemarljivo. Ova železnička veza ima potencijal da poveća zaposlenost i da osnaži ekonomsku konkurentnost i društvenu povezanost u regionu.

Razvoj integrisanog sistema javnog transporta u regiji Subotica–Segedin

Subotica i Segedin su povezani na mnogo načina. Putovanje između dvaju gradova je svakodnevna i prirodna pojava za mnoge ljude koji žive i rade u pograničnoj oblasti. Ovaj projekat je uveo integrisani sistem javnog prevoza u regiji Subotica–Segedin, čineći putovanje između dvaju gradova lakšim, bržim i udobnijim.

Nova mreža prekograničnog partnerstva je podržana elektronskom platformom za rukovođenje, planiranje i informisanje. Novi integrisani transportni sistem sastoji se od usklađenih linija javnog prevoza (železničkih i autobuskih), integrisanih elektronskih tarifa, sistema otkucavanja karata i pristupa informacijama elektronskim putem. Usklađeni su rasporedi različitih prevoznika javnog saobraćaja u pograničnom regionu da bi se presedanje iz jednog u drugo sredstvo javnog prevoza učinilo što jednostavnijim

i lakšim. Kao ilustracija prekogranične elektronske platforme nastale u okviru ovog izuzetnog projekta, u Subotici je u novembru 2012. godine uveden integrisani elektronski sistem otkucavanja karata. Projekat je povećao mobilnost i umreženost u celokupnom regionu.

*Lakši, brži
i udobniji
javni prevoz*

Andor Vukelić iz Srbije kaže da je projekat veoma važan jer sistem određuje i pamti korisne informacije, kao što je prodaja karata, praćenje vozila, broj putnika u autobusu itd. Sa ovim informacijama, autobuski prevoznici mogu lakše da reorganizuju i prate bilo koji segment poslovanja u realnom vremenu, bilo da je reč o komercijalnim autobuskim linijama, bilo o

prodaji karata, broju putnika u autobusu, kvaru vozila i sl. Sistem je fantastičan, naročito zbog informacija u „realnom vremenu“. On objašnjava da je novi sistem upravljanja voznim parkom koristan i za prevoznike i za putnike. Sa jedne strane, kompanija može brzo i pravovremeno da reaguje na bilo koji problem, a s druge strane, što je najvažnije, putnici su veoma zadovoljni. Novi sistem je koristan i zbog toga što su građani u svakom trenutku obavješteni o očekivanom vremenu dolaska autobusa na određenim stanicama u Subotici, zahvaljujući instaliranim elektronskim informacionim panelima. Putnici takođe mogu da prate procenjeno vreme dolaska autobusa na svojim mobilnim telefonima, a e-kartice olakšavaju ulazak u autobuse i čine putovanje jednostavnijim u svakom pogledu.

Sistem elektronskog očitavanja karata olakšava brže i udobnije putovanje. Sve što je građanima potrebno jeste „elektronski novčanik“ sa kojim mogu da kupe kartu bez kontakta sa vozačem.

Atila Gajda (Gajda Attila), učitelj iz Segedina, dodaje da je projekat za njega veoma važan jer ima dvojno državljanstvo i živi blizu granice. Njegova porodica, prijatelji i poslovni partneri žive sa obe strane granice, pa tako ima iskustvo iz prve ruke da ovakvi projekti u velikoj meri doprinose povećanju mobilnosti stanovništva. On takođe ukazuje na to da zbog posla redovno putuje između Segedina i Subotice koristeći i javni prevoz, a ova inovacija je vrlo značajna za sve one koji su oduvek bili suočeni s problemima izgubljenog vremena i nedostatka potrebnih informacija.

EKOLOGIJA

Zajedničko ekološko nasleđe i zajedničke vode u pograničnom regionu zahtevaju zajedničku odgovornost za njihovu zaštitu i održavanje. U ovoj oblasti je sproveden niz projekata sa ciljem podrške unapređenju zaštite životne sredine, kao što je praćenje zdravlja životinja i niz manjih aktivnosti u oblasti upravljanja vodama u pograničnoj regiji.

Vodeći korisnik: Alsó-Tisza vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

Partneri na projektu: Javno Vodoprivredno Preduzeće „Vode Vojvodine“, Univerzitet u Novom Sadu,
Fakultet tehničkih nauka, Centar za hidrotehniku i geodeziju

Ukupan budžet projekta 660.805,82 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 561.684,95 €

Datum početka projekta 01. avgust 2010. | **Datum završetka projekta** 31. januar 2012.

Modelovanje reke Tise na odeljku od zajedničkog interesa za Mađarsku i Srbiju i razvijanje opreme za merenje

Šandor Petefi, veliki mađarski pesnik Tise, u svojoj poznatoj pesmi govori o božanskim metamorfozama reke, opisujući kako ona hrli kroz doline i probija nasipe. Ova poetska slika ukazuje na fenomen koji je dobro poznat ljudima koji žive duž reke Tise. Pošto posledice rečnih poplava mogu da budu razarajuće, nadgledanje voda je od vitalnog značaja jer one ne poznaju granice. Partnerstvo u prekograničnom projektu je razvilo projekat modelovanja reke Tise u cilju obezbeđivanja najefikasnijih mera i u Mađarskoj i u Srbiji u cilju zaštite od poplava.

Rezultat ovog projekta je harmonizovani rečni model s obe strane granice, koji doprinosi efikasnosti mera za zaštitu od poplava. Unapređena oprema i vrednost novih informacija, kao što je procena

predviđene visine voda i procena rizika od probijanja nasipa, takođe su pomogli donosiocima odluka u planiranju aktivnosti u vezi sa upravljanjem vodama i u Mađarskoj i u Srbiji.

Aleksandra Lukić ističe da je projekat od velikog značaja za region, ali i za nju lično jer poseduje kuću na obali reke Tise u Bečeju, u Srbiji. Ona objašnjava da se oseća mnogo bezbednije posle uvođenja sistema koji obezbeđuje nadzor, merenje, regulaciju i kontrolu poplavnog talasa. Ona je naglasila da je ključno da Mađarska i Srbija sarađuju u ovoj oblasti jer su dve zemlje povezane istom rekom.

Efektivne mere za prevenciju poplava

Jeno Labdi (Lábdy Jenő) iz Mađarske kaže da je Tisa glavni vodotok u regionu i da većina stanovništva živi na njenim plavnim ravnicama. Suočavanje sa rizikom od poplava je jedno od najvažnijih pitanja. Održavanje sistema zaštite zahteva mnogo napora. Uzimajući u obzir poslednjih

nekoliko velikih poplava, stručnjaci pokušavaju da pronađu nove naučne metode da pomognu u aktivnostima zaštite. On smatra da je saradnja između dveju zemalja oduvek bila veoma jaka kada je reč o upravljanju vodama. Stručnjaci su odavno shvatili da „voda ne poznaje granice” i zato je nemoguće sprovođenje efikasnih mera bez saradnje. Ipak, nedostatak novca je često onemogućavao efikasnu saradnju. On naglašava da je finansiranjem ovog projekta ostvarena bliska i efikasna saradnja, kojom je postignut rezultat koji nije postignut u poslednjih 60 godina bilateralne saradnje.

Vodeći korisnik: Szegedi Tudományegyetem

Partneri na projektu: Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet, Centar za prostorne informacije Vojvodine – CPIV, Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka

Ukupan budžet projekta 507.630,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 431.485,50 €

Datum početka projekta 15. januar 2012. | **Datum završetka projekta** 14. januar 2014.

Merenje, praćenje, upravljanje i procena rizika od viška podzemnih voda u jugoistočnoj Mađarskoj i severnoj Srbiji (koristeći daljinski prikupljene senzorske podatke i prostornu infrastrukturu podataka)

Višak podzemnih voda predstavlja ozbiljnu opasnost i veliki je problem kako u Mađarskoj, naročito u opštini Čongrad, tako i u Srbiji, u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini. Projekat je ispitao nastajanje različitih vrsta viška podzemnih voda i nadgledao uslove njenog oticanja koristeći akustične senzore za nadzor bunarskih sistema. U okviru projekta je osmišljena i testirana nova metodologija mapiranja izlivanja voda zasnovana na daljinski sakupljenim podacima i razvijen sistem za nadzor na internetu koji može da pruži podršku upravljanju viškom podzemnih voda.

Konačno, projekat je postavio model rizika od viška podzemnih voda, koji može da predvidi njeno prekomerno stvaranje i tako omogući nadležnima i stanovništvu da pravovremeno preduzmu preventivne aktivnosti i delotvorne operativne mere. Velika količina podataka, informacija i znanja, koja je sakupljena tokom ovog projekta, može doprineti dugotrajnom rešenju problema koji se ponavlja svake godine. Ovaj projekat je savršen primer bliskih i blagotvornih naučnih prekograničnih veza u cilju jačanja ekološke i ekonomske održivosti u široj oblasti.

Prema dr Žužani Ladanji (Ladányi Zsuzsanna) iz Mađarske, višak podzemnih voda je jedan od najvažnijih ekoloških rizika u južnom delu Karpatskog basena. Ona živi u opštini Čongrad i iskusila je posledice poplava u poljoprivredi, pa ističe da je projekat veoma mnogo doprineo boljem razumevanju ove pojave, ali i odigrao važnu ulogu u poboljšanju upravljanja podzemnim vodama. Nove mogućnosti nadzora i primenjene tehnologije su takođe donele nove rezultate naučnoj zajednici. Ona dodaje i da su stanovnici imali svoju ulogu u ovom projektu jer je javnom anketom ustanovljen stepen znanja o izlivanju viška podzemnih voda, kao i stavovi ljudi o tom problemu.

podzemnih voda. U cilju regulisanja površinskih voda, tokom poslednje decenije, uspostavljena je pijezometarska mreža za nadzor nivoa podzemnih voda, ali je ona u velikoj meri oštećena zbog neodgovarajućeg održavanja. On dodaje da je i kao poljoprivrednik i hidroiženjer iskusio probleme koji su se pojavljivali: plavljenje poljoprivrednog zemljišta, onemogućavanje prolećnog sađenja, uništavanje zimskih useva i plavljenje stambenih i drugih objekata u močvarama. Merenje nivoa podzemnih voda je od suštinske važnosti za nastajanje i optimizaciju sistema za isušivanje, koji može da smanji nivo štete u poljoprivrednoj proizvodnji i objektima. Po njegovom mišljenju, saradnja dveju zemalja na ovakvim projektima je nužna s obzirom na to da hidrološki i meteorološki fenomeni ne poznaju nikakve granice, pa se javljaju isti problemi za koje se moraju pronaći zajednička rešenja.

Geza Varga iz Srbije kaže da je Vojvodina zbog svojih geografskih karakteristika oduvek bila izložena riziku od poplava velikih reka i

Dugoročno
rešenje viška
podzemnih
voda

Vodeći korisnik: Szegedi Vadaspark

Partneri na projektu: Zoološki vrt Palić, Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság

Ukupan budžet projekta 328.197,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 278.967,45 €

Datum početka projekta 1. avgust 2010. | **Datum završetka projekta** 31. jul 2011.

Implementacija centra za spasavanje i očuvanje prirode i sistem nadgledanja zdravlja životinja uz prekograničnu saradnju

Projekat je bio namenjen uspostavljanju standardizovanog nadgledanja vodenih staništa i zajedničkih nacionalnih i međunarodnih baza podataka. Na ovom projektu je saradnjom institucija s obe strane granice, pre svega zooloških vrtova, ostvareno efikasnije posmatranje i očuvanje životinja. Uključivši ljude i obezbedivši adekvatne i razumljive informacije o zaštićenim životinjskim vrstama i o načinima njihovog lečenja, ostvarena je izuzetna saradnja u regionu. Vrhunsko postignuće projekta je zajednički sistem za nadgledanje koji su razvili i kojim koordiniraju Uprava Nacionalnog parka Kiškunšang i Palički zoološki vrt.

Dva zoološka vrta su razvila i centar za spasavanje ptica i izgradila ptičnjak za repatrijaciju. Partneri su redovno učestvovali u akcijama spasavanja uz neprestani rad u objektima u okviru karantina. Povređene životinje su transportovane u segedinski i palički zoološki vrt radi daljeg lečenja. U okviru projekta je započeto redovno, nedeljno, posmatranje plovki i patki u 16

oblasti, od kojih su 15 stajaće vode močvara, a jedna je deo Dunava. Ovaj projekat služi kao primer prekogranične saradnje koja je zasnovana na zajedničkoj brizi za prirodu – brizi za divlje ptice – u srpsko-mađarskom pograničnom regionu.

Standardni monitoring vodenih staništa

Dora Salković (Salkovics Dóra), iz zoološkog vrta u Segedinu, nas podseća da granice ne zaustavljaju životinje. Teritorije Mađarske i Srbije su u istoj geografskoj oblasti i dele istu klimu. Zajednički rad tokom intervencija spasavanja je efikasniji i delotvorniji. Zoološki vrt i u Segedinu i na Paliću godinama sarađuju bez podrške države - volonterski, i upravo su oni ti koji moraju preuzeti koliko god je moguće odgovornosti u cilju očuvanja prirode. Spasavanje i briga o životinjama je i javna odgovornost. Dora Salković dodaje i to da je prenos znanja i edukacija povećala svest i

osetljivost ljudi na probleme u vezi s prirodom, pa su postali spremniji da štite i čuvaju svoju okolinu. Više od toga, ona primećuje da su ljudi shvatili da je važna ne samo zaštita prirode već i rad s prirodom u cilju obezbeđivanja održive sredine u kojoj će naša deca moći da uživaju.

Kristijan Ovari, iz zoološkog vrta na Paliću, podvlači da divlje životinje u toku svojih migracija iz Afrike do Norveške ne poznaju granice i da mnogo njih biva povređeno ili se razboli na tom putu. Centri za spasavanje su veoma važni za praćenje potencijalnih bolesti tokom migracija, naročito da bi se ustanovile i sprečile epidemije zoonoza (bolesti koje se prenose sa životinja na ljude). Pred toga, centri za spasavanje su važni za projekte rehabilitacije i repatrijacije, kao i za uzgajanje životinja ex situ. On takođe ukazuje na to da Zoološki vrt Palić sada prihvata više od 300 različitih životinja godišnje, a pre sprovođenja projekta je mogao da prihvati samo oko 150. U poslednjih deset godina, zoološki vrt je rehabilitovao preko 2000 životinja, od kojih je 1200 bilo rehabilitovano od početka projekta Zdravlje životinja (Animal Health).

Vodeći korisnik: Pokrajinski sekretarijat za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine

Partneri na projektu: Fond „Evropski poslovi” Autonomne Pokrajine Vojvodine, Baja város Önkormányzata, Grad Sombor

Ukupan budžet projekta 390.349,90 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 331.797,42 €

Datum početka projekta 1. oktobar 2011. | **Datum završetka projekta** 30. septembar 2013.

Podrška životnoj sredini bez alergena

Alergija na ambroziju je široko rasprostranjena i utiče na veliki broj ljudi. Sezonsko povećanje koncentracije ambrozije veliki je problem i u južnoj Mađarskoj i u severnoj Srbiji. Ambrozija ne poznaje granice, pa su se partneri na projektu udružili da zajedničkim radom pronađu rešenje problema koji utiče na lokalno stanovništvo. Ciljevi projekta su ostvareni jer su preduzete mere za sprečavanje daljeg širenja ambrozije i tako poboljšani ekološki uslovi u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini i opštini Bač-Kiškun (Baja).

Pored toga, koraci koji vode do stvaranja regiona bez ambrozije su mehaničko i hemijsko tretiranje ambrozije, merenje koncentracije polena i programi sa ciljem podizanja svesti kod ciljnih grupa, kao i informisanje i edukacija zajednica sa obe strane granice o negativnim efektima ambrozije. Ovaj izvanredni primer

prekograničnog partnerstva je bio veoma efikasan i količina polena ambrozije je zaista opala, naročito u Somboru u Srbiji, gde je merenje posle projekta pokazalo 50% smanjenja u odnosu na koncentraciju pre početka projekta.

*Ambrozija ne
poznaje granice*

Dr Jelena Karher iz Sombora kaže da je projekat bio važan i za nju lično jer je i sama alergična na ambroziju. Dodala je da, prema poslednjim nezvaničnim podacima, 10% stanovnika Mađarske je alergično na ambroziju s tendencijom porasta. Iako u trenutku intervjuisanja nije imala pouzdane informacije

o tome da li je došlo do smanjenja broja ljudi koji imaju alergiju na ambroziju, rekla je da će se situacija sagledati realnije tek nakon tekuće sezone. Ona podvlači da je važno da Mađarska i Srbija nastave sa sličnim ili istovetnim projektima zato što Mađarska ima veća iskustva i bolje zakonske odredbe u suzbijanju ambrozije i striktno ih sprovodi.

Sofija Gelej (Gelley Zsófia) iz Mađarske smatra da se u Mađarskoj povećava broj ljudi koji su alergični na ambroziju. Ona dodaje i to da su ovaj i slični projekti između Mađarske i Srbije veoma važni iz dva glavna razloga: postoji mnogo problema koji ne mogu da se zaustave granicama i dobri odnosi u susedstvu su od ključnog značaja za dobrobit svih građana koji žive i u Mađarskoj i u Srbiji.

Vodeći korisnik: Javno Vodoprivredno Preduzeće „Vode Vojvodine“ Novi Sad

Projektpartner: Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság, Fond „Evropski poslovi“ Autonomne Pokrajine Vojvodine

Ukupan budžet projekta 598,624.60 € | **Finansiranje iz fonda EU** 508,830.91 €

Datum početka projekta 1. februar 2013. | **Datum završetka projekta** 31. jul 2014.

Ekološko upravljanje vodama u ravničarskim oblastima

Reka Jegrička i potok Kurca su stalno pod uticajem zagađivača s poljoprivrednih površina i iz okolnih naselja. Mali protok vode i smanjeni kvalitet vode su utvrđeni u obe reke. Imajući ovo na umu, projekat je imao za cilj da unapredi saradnju i nadgledanje u oblasti upravljanja vodama u AP Vojvodini i županiji Čongrad. Partneri na projektu su uspešno unapredili tok vode u ove dve reke u pograničnom regionu izmuljivanjem i uklanjanjem prekomerne vegetacije iz rečnog korita. Takođe su razvili zajednički sistem nadgledanja i analize u cilju sprečavanja poplava u pograničnom regionu.

Aktivnosti sprovedene kao deo projekta su igrale veliku ulogu u očuvanju biodiverziteta i unapređenju kvaliteta vode reke Jegričke i potoka Kurce. Partneri na projektu su uspostavili i zajedničku bazu

podataka i softversko internet rešenje za razmenu iskustava i olakšavanje buduće saradnje. Zajednički rad prekograničnih organizacija doneo je neposrednu korist poljoprivrednicima i lokalnom stanovništvu pošto su precizne i blagovremene informacije o potencijalnim rizicima od poplava sada dostupne i njima i nadležnima.

Željka Bobić iz Srbije kaže da je projekat uspeo da očuva i unapredi jedan prirodni resurs koji je od velike važnosti za region. Tok reke i obale reke Jegričke su očišćeni, što je stvorilo bolje uslove za razvoj flore i faune u ovom nacionalnom parku. Za nju lično, kao nekoga ko voli prirodu i šetnje u prirodi, to je stvorilo mogućnost promovisanja ovog nacionalnog parka i njegovih aktivnosti: šetnje obalama reka, vožnju čamaca ili posmatranje ptica. Sve ovo bi moglo da doprinese turističkom razvoju regiona. Dodala je da će sve preduzete aktivnosti, kao i stalno posmatranje rečnog toka i nivoa vode, olakšati zaštitu od poplava. Mađarska ima iste probleme kao i Srbija u vezi s rečnim tokovima. Saradnja sa Mađarskom omogućava razmenu podataka i informacija, što je važno za uspeh mera za prevenciju poplava. Pomoć i saveti od nekoga sa sličnim iskustvima su uvek dobrodošli.

Gabor Balog (Balogh Gábor), poljoprivrednik iz Mađarske, kaže da su kvalitet vode i kapacitet potoka Kurce unapređeni zahvaljujući izmuljivanju. Naglasio je da su njegovi usevi sada znatno sigurniji. Prošle godine, nakon što je izmuljivanje završeno, višak vode je mnogo brže oticao i nije se dugotrajno zadržavao, a samim tim i nepotrebne i štetne vode na njegovim poljima s usevima brže su se isušivale. U periodu kada postoji višak podzemnih voda, objasnio je, niži nivoi vode (u kanalima) olakšavaju brže oticanje vode što doprinosi bržem isušivanju polja. Sada je dostupan veliki kapacitet prihvatanja vode u kanalu tokom sezone navodnjavanja zahvaljujući razvijanju desne obale potoka. Istakao je da voda za navodnjavanje može da se koristi i iz reke uz upotrebu pumpi. Veći kapacitet prihvatanja vode i kraće vreme punjenja kanala čini poljoprivredno navodnjavanje značajno lakšim.

*Zajedničko
praćenje i analiza
sistema za
sprečavanje poplava
u pograničnom
regionu i
očuvanje
biodiverziteta*

DRUŠTVENA INKLUZIJA:

žene, etničke manjine, osobe sa
invaliditetom, mladi, starija lica i ruralno
stanovništvo

Projekti su usredsređeni na podršku jednom od horizontalnih principa programa: društvenu održivost jačanjem društvene inkluzije i organizacija civilnog društva i u pograničnom regionu. Integracija i aktivno učešće žena, mladih, starih, dece i odraslih u nepovoljnom položaju, etničkih manjina, ljudi sa invaliditetom i ruralnog stanovništva u zajednicama i društvu.

Vodeći korisnik: Garancijski fond Autonomne Pokrajine Vojvodine

Partneri na projektu: Zavod za ravnopravnost polova, Álláskeresők Egyesületeinek Bács-Kiskun Megyei Szövetsége

Ukupan budžet projekta 81.035,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 68.879,75 €

Datum početka projekta 1. mart 2013. | **Datum završetka projekta** 28. februar 2014.

Poslovne veze između žena koje žive u seoskim oblastima

Žene koje žive u seoskim oblastima suočavaju se s brojnim preprekama koje ih dovode u nepovoljan položaj unutar zajednice i koje smanjuju njihove mogućnosti za pun razvoj, naročito ekonomski. Ovaj prekogranični projekat je imao za cilj da osnaži žene preduzetnice sa sela i da poveća poslovne mogućnosti za nezaposlene žene sa sela iz obeju zemalja, tako što će ih ujediniti uprkos granici koja ih razdvaja. Partneri na projektu su organizovali kurseve, obuke, intenzivne i česte susrete poslovnog umrežavanja i saradnje i uspostavili internet-portal, tako su žene sa sela stekle nove veštine, razvile sopstveni posao, razmenile ideje i iskustva, uspostavile i održale poslovne mreže.

Kao rezultat ovog prekograničnog projekta, žene koje žive u ruralnim oblastima naučile su kako da svoje proizvode i usluge učine raznovrsnijim, kako da ih promovišu i kako

da iskoriste mogućnosti zarade za ruralno stanovništvo i da efikasno koriste i održavaju mrežu žena preduzetnica. Zahvaljujući ovom izuzetnom projektu, umešne i vredne žene postale su ekonomski samostalnije i, koristeći svoje znanje i veštine, unapredile su sopstvene živote i živote svojih porodica i zajednica.

Gabrijela Dako (Dakó Gabriella) kaže da je projekat važan za region u kojem živi zbog toga što mnogo žena živi na farmama ili u malim selima, ali sve one su otvorene i motivisane da rade nešto drugo osim tipičnih poslova u polju

kako bi i same doprinosile porodičnom budžetu. Ona ističe da je veoma važno da žene sa sela iz dveju država i iz različitih kultura razmenjuju iskustva. „Mi možemo da učimo jedne od drugih i da dobijamo nove ideje o tome kako da budemo uspešne poslovne žene”, zaključila je.

Blaženka Beronja iz Srbije kaže da je ovaj projekat ukazao na prednosti prirodnih resursa kojima ova ruralna oblast obiluje, kao i na moguća rešenja za unapređenje ekonomskog i društvenog razvoja celog regiona kroz saradnju, umrežavanje i razmenu iskustava. Njeno učešće u obukama i susretima omogućilo joj je ličnu afirmaciju, institucionalno pozicioniranje i bolje snalaženje

u novoj, ruralnoj sredini gde je došla preselivši se iz grada. Ukazala je da nikada pre nije imala svoj biznis i da je uglavnom radila za poslodavce. Do pokretanja posla je došlo nakon obuke: poljoprivredno gazdinstvo na kojem razvija agroturizam i kozarstvo (proizvodi ograničene količine delikates sireva od kozjeg mleka). Prihvatila je inovativno poslovanje sa specifičnim načinom organizacije svog posla i ostvarila blisku saradnju sa ženama iz lokalne zajednice. Ona zaključuje da je veoma važno da se saradnja između ovih dveju zemalja nastavi. Osnova dobrih odnosa u budućnosti je razmena iskustava i predstavljanje dobrih praksi, smanjenje jezičkih barijera i stvaranje dobrosusedske atmosfere.

Ekonomsko osnaživanje
i saradnja među
seoskim preduzetnicama
Unapređenje poslovnih
mogućnosti za
nezaposlene žene na selu

Vodeći korisnik: Szeged Városi Tenisz Klub

Partneri na projektu: T.C. Palić 1878

Ukupan budžet projekta 68.836,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 58.510,60 €

Datum početka projekta 1. mart 2013. | **Datum završetka projekta** 31. avgust 2014.

Ka jednakim mogućnostima za svu decu koja žele da se bave sportom

Ovaj projekat je bio usredređen na decu iz siromašnih porodica, kao i na decu sa oštećenim sluhom koja imaju želju da igraju tenis. Dva teniska kluba su dala priliku ovoj deci iz osnovnih škola da učestvuju u teniskim treninzima i takmičenjima, kao i da provode vreme i stvaraju nova prijateljstva sa svojim vršnjacima iz susedne zemlje. Na samom početku projekta, teniski treneri i ostali akteri projekta u pograničnom regionu prošli su kroz obuku da bi se pripremili za rad s decom sa specijalnim potrebama i da bi podržali principe inkluzije i jednakih mogućnosti u sportu.

Na kraju projekta sva deca su dobila jednaku obuku u tenisu i mogla su da nastave da se bave ovim sportom. Program je raširen kroz pogranični region i deca i teniski treneri su otkrili da svako može da prevaziđe prepreke i ostvari izvanredne rezultate. Zajednički

teniski turnir za mađarsku i srpsku decu koja su učestvovala u projektu je bio krajnje dostignuće partnerske saradnje na projektu, što je takođe doprinelo tome da treneri dele iskustva i metode podučavanja, a da se deca dobro provedu i da se svi osele delom zajednice.

*Najbolji rezultat:
oduševljenje i
osmesi na
dečijim licima*

Devojčica koja je pohađala tenisku školu kaže da je zadovoljna što je iskoristila prednosti TECOS projekta zbog toga što pre nije postojala mogućnost besplatnog učenja tenisa, pa tako da nije bilo ovog projekta, ona nikada ne bi imala šansu da igra tenis. Stekla je puno iskustava o

drugim kulturama i gradovima, mnogo novih prijatelja i naučila mnogo o tenisu od dece koja su učestvovala u projektu.

Devojčica iz Srbije, koja je takođe učestvovala u projektu, dodaje da je projekat bio veoma važan jer je srela druge igrače i stekla nove prijatelje s

kojima se i danas druži, a pored toga je naučila mnogo novih stvari o tenisu. Ona misli da je veoma važno da više dece svih uzrasta učestvuju u ovakvim projektima između Srbije i Mađarske. Susedi moraju da koriste svaku mogućnost da se bolje upoznaju, i da na kraju krajeva uče jedni od drugih.

Vodeći korisnik: Szegedi Tudományegyetem

Partneri na projektu: Univerzitet U Novom Sadu, Učiteljski fakultet na Mađarskom nastavnom jeziku

Ukupan budžet projekta 209.747,60 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 178.285,46 €

Datum početka projekta 1. maj 2013. | **Datum završetka projekta** 31. jul 2014.

Edukativna saradnja za decu i odrasle koji se nalaze u nepovoljnom socijalnom položaju

Ovaj projekat se bavio rešavanjem veoma ozbiljnog problema u graničnom regionu – decom u nepovoljnom društvenom položaju koja žive u siromaštvu. Ova deca često ne završe osnovnu školu što za posledicu ima ograničene mogućnosti zaposlenja. To postaje zatvoreni krug u kojem je i naredna generacija predodređena da upadne u istu zamku. U okviru projekta je sprovedeno istraživanje i društveno mapiranje, a edukativni program je primenjen da bi se promovisala društvena i obrazovna integracija dece iz siromašnih porodica i dece iz romske zajednice. Cilj ovog projekta je takođe bio da obrazuje odrasle koji rade s ovom decom i da započne mentorski program.

Kao deo projekta, tim mađarskih i srpskih stručnjaka je stvorio programe obuke za studente i studentkinje univerziteta (nastavnike stažiste) za mentorski rad s romskom i siromašnom decom, kao i sa odraslima u nepovoljnim društvenom položaju. U okviru programa petnaestoro studenata iz Mađarske i petnaestoro studenata iz Srbije su bili mentori i

The image shows a piece of white paper with handwritten text in yellow ink. The text is written in a cursive, slightly slanted style. The first line reads "Inkluzivno" and the second line reads "obrazovanje". Below these two lines is a quote enclosed in double quotation marks: "Hoćeš da budeš moj par u igri?". The paper is placed on a light-colored, textured surface.

mentorke za 45 romskih i učenika i učenica iz siromašnih porodica u svakoj od zemalja, pomažući im i vodeći ih kroz obrazovanje. Osim toga, mentorski proces i materijali za obuku su redovno analizirani, što je omogućilo pripremu strategije i studije održivosti.

Greta Bašić Palković, studentkinja koja je učestvovala u mentorskom programu i radila sa romskom decom, kaže da je tokom desetomesečnog rada u osnovnoj školi u Horgošu imala priliku da doživi promenu u ponašanju

učenika i uspehe mentorskog rada, nege i vaspitanja, što je na nju ostavilo duboki utisak. Dva-tri puta nedeljno je putovala u Horgoš i pratila celodnevnu nastavu u školi. Imala je zadatak da prati rad i ponašanje triju učenika prvog razreda osnovne škole koji prate inkluzivnu nastavu. Cilj mentora je bio da pomaže i nastavnicima i učenicima, pa je ovaj program imao uticaja na sve: od dece preko studenata i mentora do prosvetnih radnika. Ona ističe da je mentorski rad od neprocenjive vrednosti deci u nepovoljnom društvenom položaju i zato su ovakvi projekti veoma značajni.

Šesnaestogodišnji mladić iz Mađarske, koji je učestvovao u mentorskom programu, kaže da je program za njega bio veoma važan jer mu je pomogao pri učenju, pa je uspeo da dobije bolje ocene. Primetio je da je uspeo da savlada školski program mnogo laše nego kada uči sam. On dodaje i da ima mnogo lepih uspomena sa rada s mentorima, od kojih neke smatra pravim prijateljima. Opisuje odnos s njima kao dobar, dodajući da su mu mnogo pomogli i da je uvek mogao da im se obrati s bilo kojim pitanjem. Istakao je da je to bio odnos međusobnog poverenja. „Mogli smo uzajamno da pomažemo jedni drugima, da računamo jedni na druge.” Pored učenja, mentori su organizovali i veoma dobre programe u kojima su učenici mnogo uživali. On kaže da će rado preporučiti program svojim vršnjacima kojima treba pomoć mentora.

Vodeći korisnik: Gerontološki centar: socijalna i zdravstvena ustanova za pružanje pomoći odraslim i starijim osobama, Subotica

Partneri na projektu: Cédrus Református Egyesített Szociális Intézmény, Baja

Ukupan budžet projekta 74.727,40 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 63.518,29 €

Datum početka projekta 1. septembar 2010. | **Datum završetka projekta** 01. jul 2011.

Od očuvanja panonske baštine ka boljoj socijalnoj zaštiti

Glavni cilj ovog projekta je bio očuvanje i promocija kulturnog nasleđa u regionu putem negovanja interetničkog i intergeneracijskog dijaloga i saradnje. Proširivanje postojećih praksi preko granice i stvaranje sinergije ne samo među ljudima različitog etničkog porekla već i među različitim starosnim grupama, postignuto je održavanjem radionica za srednjoškolce gde su učili o tradicionalnim zanatima od starijih stanovnika. Stariji su imali veliko zadovoljstvo da predaju tradiciju starih zanata mlađoj generaciji.

Regionalno istraživanje je sprovedeno kao deo projekta da bi se saznao nivo znanja o tradicionalnim zanatima u regionu kod ciljnih grupa. Istraživanje je praćeno renoviranjem i opremanjem dvaju objekata za zanatske

radionice, jednog u Subotici i jednog u Baji. Opipljiv rezultat ovog projekta je veoma uspešna prekogranična izložba zanatskih proizvoda koju su organizovali mladi ljudi, kao i ilustrovana dvojezična brošura o starim tradicionalnim zanatima u regionu. Ono što je najvažnije, projekat je podstakao interetničko i intergeneracijsko poštovanje, toleranciju i razumevanje.

Mladi uče od starijih o tradicionalnim ručnim radovima

Agneš Merković, šezdesetpetogodišnja penzionerka iz Bajmoka iz Srbije, kaže da je naučila mnogo novih vještina u ovoj jedinstvenoj prilici, te je isprobala neke od starih zanata, kao što su slikanje na svili, staklu ili recimo tehnika pletenja poznata kao „makrame“. Naučila je kako se priprema vuna i potom izradila divnu torbu, isplela držače za saksije i napravila razne ukrase od kukuruzovine. Rekla je da je bilo veliko zadovoljstvo da napravi nešto sama ili nekom pokloni svojeručan rad. Ona dodaje i da ovakvi projekti povezuju ljude jer „tek kada smo zajedno možemo da vidimo da među nama s ove i s one strane granice i nema neke velike razlike“. Imala je i mogućnosti da provodi vreme sa mladima kojima je ona mogla da prenese neka svoja znanja i vještine. Na primer, pripremila je domaći keks na tradicionalni način i otkrila neke male tajne tog procesa drugima. Ona zaključuje da ima divna sećanja na vreme provedeno tamo i da joj je žao što nije trajalo duže.

Eržebet Bane Kiš (Bánné Kiss Erzsébet) iz Mađarske objašnjava da bi sve programe koji neguju saradnju između različitih nacija trebalo podsticati pošto predstavljaju kohezivnu snagu. Ona je takođe stekla zanatske vještine i naučila različite tehnike slikanja. Oseća da je duhovno i profesionalno obogaćena i želela bi da se zahvali starijim stanovnicima Subotice, osoblju Gerontološkog centra i IPA Programu prekogranične saradnje. O ovom projektu često priča svojim vršnjacima i kolegama i smatra da Mađarska i Srbija treba i u budućnosti da sarađuju na sličnim projektima. Dijalog je ključan za razumevanje drugih nacija i kultura, za međusobno razumevanje, mobilnost između naroda i promovisanje toka međunarodne kulture. Za nju je projekat predstavljao važan susret dveju kultura i tradicija sa ciljem očuvanja njihove samosvesti. Kaže da joj je drago što je imala mogućnost da upozna starije generacije sa obe strane granice i da čuje njihova životna iskustva i vidi koliko su isprepleteni životi unutar zajednice.

Služba za negovanje sela bez granica

Implementacija i prihvatanje službe negovatelja sela u Vojvodini, u Srbiji, glavni je cilj projekta i ostvaren je kroz intenzivne radionice o zaštiti sela, profesionalna studijska putovanja, kao i radionice sa negovateljima sela i volonterima. Glavni cilj studijskih putovanja je bio učenje o službi negovanja sela u Mađarskoj, dok je cilj drugih putovanja bio da se upozna kulturna zajednica i organizacije civilnog društva u Vojvodini. Partneri na projektu su takođe organizovali obuke za negovatelje sela i volontere i olakšali razmenu iskustava između seoskih negovatelja iz okruga Bač-Kiškun i Čongrad i volontera, potencijalnih seoskih negovatelja iz regiona Severne Bačke u Vojvodini.

Ovo glavno dostignuće prekograničnog projekta je bez sumnje pokazalo da su lokalne zajednice Horgoša, Male Pijace i Otomoša postale partneri sa Udruženjem čuvara sela i osmislile i pokrenule izvanrednu

prekograničnu uslugu negovatelja sela u Vojvodini sa krajnjim društveno odgovornim ciljem smanjivanja izolovanosti stanovništva, pre svega starijih stanovnika u ruralnim oblastima.

Eržebet Židai, seoska negovateljica iz Srbije, objašnjava da je za Srbiju veoma važno znanje i iskustvo dobijeno iz Mađarske u oblasti društvene zaštite. Mađarska je deo Evropske unije i ima uspostavljen primeren sistem društvene zaštite. Preuzimajući iskustva od njihovih organizacija i institucija i prilagođavajući ih posebnim

uslovima u Srbiji, ona kaže da „izgrađujemo adekvatnu socijalnu zaštitu“. Dodaje i to da je zaista neophodan ovakav način potpune briga za stare i bolesne, naročito u planinskim oblastima. Objasnjava da geronto-domaćin vrši poslove u kući, a seoski negovatelj obavlja radove oko kuće. Opština Mali Iđoš je već promovisana kao primer lokalne samouprave koja pronalazi adekvatan način da pomogne svojim starim i bolesnim stanovnicima.

Imre Bozoki (Bozóki Imre), seoski negovatelj iz Mađarske, kaže da su prve usluge seoskih negovatelja i negovatelja farmi započete pre više od 25 godina. Danas postoji više od 1300 usluga u malim selima i na farmama u 19

okruga u Mađarskoj. On takođe dodaje da u obe zemlje sistem socijalne zaštite opravdava potrebu postojanja usluge seoskih negovatelja i da mađarski primer pokazuje da postoji stvarna mogućnost da se sve više takvih usluga započne i u Srbiji. Vodeći princip usluge seoskog negovatelja je da se smanje prepreke s kojima se suočavaju oni koji žive na farmama i malim selima i da se život ovim ljudima učini što boljim. Za njega i njegove kolege iz Mađarske je bilo je veliko zadovoljstvo da budu u mogućnosti da ojačaju već postojeće odlične odnose sa Udruženjem seoskih negovatelja između Dunava i Tise i sa selima blizancima Horgoš i Male Pijace. On se nada da će se i nadalje pomagati onima kojima je pomoć potrebna.

Sistem za
očuvanje sela i
kvaliteta života
zajednice

KULTURA, NASLEĐE I TURIZAM

Zajedničko planiranje i aktivnosti edukativnih, istraživačkih, turističkih i kulturnih institucija sa ciljem stvaranja zajedničkog obrazovnog i kulturnog prostora u srpskoj i mađarskoj pograničnoj oblasti. Upravljanje zajedničkim kulturnim nasleđem u cilju očuvanja kulturnih vrednosti i tradicija i razvijanja turizma. Razvoj prekograničnih tematskih turističkih tura zasnovanih na očuvanju i promociji kulturnog nasleđa.

Vodeći korisnik: Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata

Partneri na projektu: Grad Subotica

Ukupan budžet projekta 344.787,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 293.068,95 €

Datum početka projekta 1. januar 2013. | **Datum završetka projekta** 30. april 2014.

Dragulji na prekretnici vekova – putovanje u čudesni svet secesije

Segedin, Subotica i Senta dele zajedničko nasleđe i imaju čvrste istorijske veze, a jedan veoma važan aspekt ovog zajedničkog nasleđa je arhitektura secesije, koja je godinama zanemarivana i nije promovisana. Ovaj prekogranični projekat je usredsređen na veoma važno arhitektonsko nasleđe secesije u tri grada i preuzeo je mere zaštite ovih arhitektonskih dragulja i njihovog promovisanja široj javnosti.

Sa ovim projektom, prekogranični partneri su izveli radove na renoviranju i konzervaciji nekih od ovih zgrada, kao što je Subotička sinagoga i Grofova palata u Segedinu. Održane su promotivne aktivnosti i konačni rezultat projekta je dobro organizovana tematska ruta pod nazivom „Dragulji secesije”, koja privlači mnogo turista. U okviru projekta je takođe napravljena i

trojezična aplikacija za mobilne telefone i internet stranica, a objavljena je i knjiga o arhitekturi secesije u Segedinu, Subotici i Senti koja prati tematsku turu. Ovaj projekat je imao pozitivan uticaj na turizam u prekograničnom regionu.

Silvija Ač (Ács Szilvia), šefica turističke kancelarije u Segedinu, kaže da je važno upoznati i građane i posetioce grada s arhitektonskim nasleđem

Segedina. Projekat predstavlja zgrade iz doba secesije koristeći različita marketinška sredstva, što je kao rezultat imalo proširenje turističke ponude u Segedinu, a tematske šetnje nude

sjajne mogućnosti i za nezavisne putnike i za organizovane ture za obilazak znamenitosti.

Dr Olga Ninkov, istoričarka iz Gradskog muzeja u Subotici, kaže da je održala predavanje (u Segedinu i u Subotici) uz projekciju fotografija o secesiji u Subotici i bila recenzent knjige o Ferencu Rajhlu. Sigurna je da je projekat doprineo povećanju interesovanja među građanima za secesiju uopšte. Reakcije stanovnika su bile odlične pošto postoji potreba za sličnim korisnim i dostupnim informacijama. Svetski dan secesije sada se slavi svake godine, a to joj daje priliku da upozna i sagleda reakcije i potrebe stanovništva.

Amiljeva turistička
ruta -
DRAGULJI SECESIJE

Muzejska propusnica

Partneri na projektu su shvatili da je glavni problem slabog razvoja turizma u mađarsko-srpskom pograničnom regionu nedostatak dostupnih informacija o turističkim atrakcijama ove oblasti i za stanovnike regiona i za međunarodne posetioce. Zbog toga je postojao mali broj posetilaca koji su obično provodili kratko vreme u regionu i propuštali da posete mnoge važne znamenitosti. Ovo je zauzvrat značilo da oni koji rade u oblasti turizma nisu ostvarivali dovoljno prihoda. S obzirom na to da je region bogat kulturnim i prirodnim bogatstvima, istorijski važnim naseljima i očuvanim tradicionalnim običajima, projektni partneri su želeli da daju regionu konkurentnu prednost.

Ovaj projekat je uspeo da tematskim turističkim turama poveže dve strane granice, koje imaju mnogo kulturnih sličnosti. Partneri na projektu su uspostavili saradnju između muzeja sa obe strane granice,

stvarajući mrežu 53 muzeja i Muzejsku propusnicu. Informativna brošura i internet stranica na pet jezika privukle su turiste koji su takođe u mogućnosti da u muzejima koriste nove elektronske info-terminale sa ekranima osetljivim na dodir. Ovaj projekat je unapredio turizam u regionu, ali i negovao prekograničnu toleranciju i multikulturalizam.

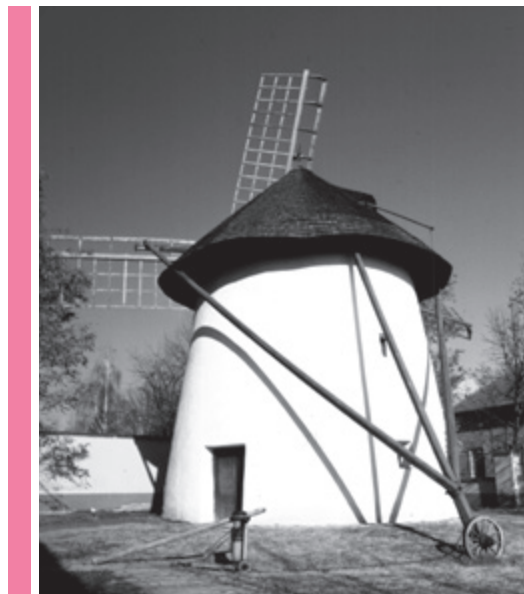

Uspostavljanje
mreže koja
povezuje
53 muzeja u
Mađarskoj i
Srbiji

Beata Domonkos (Domonkos Beáta) iz Mađarske kaže da je projekat Muzejska propusnica povećao interesovanje za muzeje i slične sadržaje u regionu. Stanovnici mađarsko-srpskog pograničnog regiona trebalo bi da bolje poznaju istoriju, kulturu i tradicije jedni drugih, a to mogu postići upoznavanjem onoga što nude muzeji i druge institucije s druge strane granice. Pored povećanog broja posetilaca muzeja i sličnih organizacija uključenih u mrežu Muzejske propusnice i opšteg povećanja broja domaćih i stranih turista zainteresovanih za kulturu i muzeje, stanovnici mađarsko-srpskog pograničnog regiona su postali zainteresovaniji i spremniji da se upoznaju s kulturnim životom i tradicijama jedni drugih.

Atila Hornok iz Srbije dalje objašnjava da je posebno interesantno primetiti da, zahvaljući info-terminalima, posetioci jednog muzeja dobijaju saznanje i o postojanju drugih muzeja u susednim gradovima, sa obe strane granice,

Vodeći korisnik: Bács Kiskun Megyei Önkormányzat „Vári Szabó István” Szakközépiskolája, Szakiskolája és Kollégiuma, Kiskunhalas

Partneri na projektu: Srednja Ekonomska Škola Sombor, Bányai Júlia Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola, Baja

Ukupan budžet projekta 453.079,47 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 385.117,55 €

Datum početka projekta 1. avgust 2010. | **Datum završetka projekta** 31. januar 2012.

GastroVoz – zajednički mađarsko-srpski gastronomski prekogranični program obuke

Cilj projektnih partnera bio je da sadašnjim i budućim kuvarima i konobarima ponudi znanje o tradicionalnim gastronomskim vrednostima mađarsko-srpskog pograničnog regiona, kao i da ih obuču da koriste modernu opremu za pripremu jela. Pre svega, partneri

na projektu su organizovali šest radionica u cilju razvijanja materijala za obuku. Zatim su održana tri kruga obuke u cilju pripreme trenera za program razmene učenika, i tako su se praktično koristili napravljeni materijali za obuku koji su uključivali dvojezični rečnik hrane i pića u pograničnom regionu, kurseve o srpskoj i mađarskoj kuhinji, kao i o tehnologijama pripreme hrane u XXI veku.

Restoran za obuku i prostorija za mađarsko-srpsku gastronomsku prezentaciju renovirani su i opremljeni. Održani su petodnevni programi studentske razmene u Somboru, Baji i Kiškunhalašu. Gastronomske vrednosti regiona su predstavljene na nekoliko sajмова na kojima su posetioci mogli da probaju tradicionalna jela koja su pripremali studenti. Pored toga, u Kiškunhalašu je održan

program za obuku kuvara i konobara za odrasle. Ovaj projekat je bio toliko uspešan da su se partneri složili da nastave sa saradnjom i posle završetka projekta.

Terezija Nedeljkov, nastavnica iz Sombora, kaže da je odlazak na obuku u Mađarsku posebno bio uzbudljiv učenicima jer je za većinu njih to bio prvi put da putuju u inostranstvo. Oni su neposredno učestvovali u pripremanju i služenju srpskih i mađarskih specijaliteta u školi u Somboru i u daljim obukama u dvema partnerskim školama u Mađarskoj, rekla je, dodajući da je sve to njima bilo novo. Posetili su tradicionalne restorane u regionu, a atmosfera je bila posebno dobra tokom ekskurzije u Rastinu gde su na farmi s rinjacima pripremali riblju čorbu na somborski i bajski način. Na osnovu anketa, koju su učenici popunjavali posle svakog kruga obuke, jasno je da su bili oduševljeni što učestvuju u ovom projektu i da su predložili više ovakvih susreta i u budućnosti.

Andrea Dobošne Čordaš (Dobosné Csordás Andrea) iz Mađarske dodaje da ljudi iz Srbije i Mađarske mogu mnogo da nauče jedni od drugih – imaju zajedničke korene, ali su vremenom različiti narodni običaji nastali u različitim zajednicama, koje takođe vredi upoznati. Po njenom mišljenju, najvažnija dostignuća projekta su veštine učenja od drugih, jačanje tolerancije i stečeno znanje o gastronomskoj kulturi regiona.

Poznavanje
tradicionalnih lokalnih
gastromonskih vrednosti
mađarsko - srpske
pogranične oblasti

Vodeći korisnik: DEAK Kooperációs Kutatási Nonprofit Zrt.

Partneri na projektu: Gradska Biblioteka Subotica

Ukupan budžet projekta 95.957,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 81.563,45 €

Datum početka projekta 01. februar 2013. | **Datum završetka projekta** 28. februar 2014.

Putovanja tragom kulture kroz Segedin i Suboticu

CULTRAIL je bila serija kulturnih i multimedijalnih događaja koja je imala za cilj jačanje kulturnog identiteta bratskih gradova Subotice i Segedina i razvoj komšijskih veza između stanovništva u pograničnom regionu. Projekat je nastao na zajedničkim istorijskim, kulturnim i ekonomskim tradicijama regiona unutar okvirne teme – putovanje vozom.

Partneri na projektu su organizovali čitanje odlomaka iz književnih dela i festivale koji su se održavali na železničkim stanicama u Segedinu i Subotici. Železnički vagon – umetnički relikv (Sínbusz, Šinobus) – koji i dalje saobraća između dvaju gradova pretvoren je u lokaciju za festival na kome su učestovali mađarski i srpski pisci. Književni kviz je organizovan za učenike srednjih škola u Vojvodini i u Segedinu da bi im se predstavio svet lokalne književnosti i književnost ljudi preko granice. Pored toga, partneri na projektu su organizovali konferencije o

delima pisaca rođenih u Subotici, Danila Kiša i Geze Čata. Završni događaj ovog projekta, koji je uspešno ujedinio ljude pograničnog regiona kroz književnost i umetnost, bila je izložba fotografija u Gradskoj biblioteci u Subotici.

Đenđi Mikola (Mikola Gyöngyi) iz Mađarske kaže da je Šinobus festival bio sjajna prilika ne samo za profesionalce već i za mlađe generacije, učenike srednjih škola i studente, da se upoznaju sa savremenom kulturom i bogatim zajedničkim kulturnim tradicijama regiona. To je bila vesela i prijatna ekskurzija koja treba da smanji strah od granica. Čitanja, koncerti i pozorišne predstave bili su veoma posećeni. Voz je bio pun, ali su i drugi događaji u druga dva grada takođe privukli mnogo pažnje. Nastala su nova prijateljstva, a i veze između srpskih i mađarskih stručnjaka su ojačane. Jedna od glavnih prednosti projekta je upravo to što je povezao starije i mlađe generacije umetnika i drugih stručnjaka za kulturu. Osim toga, izašlo je dosta novinskih članaka o

projektu, ne samo u regionalnim medijima već i na važnim, kulturnim internet portalima jer su i mladi novinari putovali s grupom i uživali u putovanju. Projekat je inspirisao učesnike, pa je i gospođa Mikola napisala nekoliko članaka i eseja o festivalu i sličnim temama.

Dragan Rokvić iz Srbije dodaje da je Šinobus festival poznat i kao „festival šverca kulture” što znači da je glavna poruka da granica nije i ne može biti mesto podele, već nešto što će nestati kao deo budućih procesa evropskih integracija. Šinobus (stari srebrni voz iz nemačke reparacije) simbol je duge istorije putovanja između ovih dvaju gradova. Pored Šinobusa, organizovano je i putovanje autobusom, na relaciji Palić – Hajdukovo – Bački Vinogradi – Horgoš – Kamaraš, koji je stajao na usputnim železničkim stanicama.

Stare, napuštene čekaonice bile su mesto izvođenja različitih umetničkih performansa. Dragan Rokvić kaže da je cilj bio da se putovanje kroz prostor spoji s putovanjem kroz vreme, te su se tom prilikom evocirale uspomene na znamenite književnike poput Kostolanjija i Kiša. Dodao je da su programi privukli mnoge eminentne pisce kao što su Oto Tolnai, Dragana Velikić, Boško Krstić, Ištvan Besedeš, Dejan Matić, Abora Virag, Goran Rem, Marjan Čakanović, Slobodan Bubnjević, Oto Kiš, Jelena Anđelovski, Jovica Aćin, Dejan Čančarević, kao i muzičare poput Miroslava Jovančića, Arpad Bakoša, među mnogim drugima. Činjenica da je više od sto učesnika, od kojih su većina mladi ljudi, učestvovalo na projektu kroz različite oblike kulturnih aktivnosti, što je divna stvar ovog projekta. Učesnici su imali priliku da mnogo nauče o zajedničkim kulturama i istoriji Subotice i Segedina.

Umrežavanje
organizacija i
šubiteža
knjižara

Vodeći korisnik: Kosztolányi Dezső Színház, Szabadka

Partneri na projektu: MASZK Magyarországi Alternatív Színházi Központ, Színházi Szaktevékenységeket Támogató Egyesület, Szeged

Ukupan budžet projekta 99.915,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 84.927,75 €

Datum početka projekta 1. septembar 2011. | **Datum završetka projekta** 28. februar 2013.

Zajednička pozorišna predstava: sveobuhvatan i koherentan fokus na ljude koji žive u pograničnom regionu

Ključna reč ovog projekta bila je strah. Sve čega se plašimo obeležava nás, naše društvo, naše odnose, našu apatiju, naše borbe. Projekat je bio usredsređen na razlike u životima, načinima razmišljanja i strahovima u dva grada sa dve strane granice, Subotici i Segedinu. Partneri na projektu, pozorišne trupe sa obe strane granice, želeli su da naprave performans koji bi predstavio zajedničke probleme i situacije dok bi u isto vreme ukazao na zajedničke kulturne vrednosti i tradicije različitih nacionalnosti.

Partneri su sprovedli istražvanje da bi se utvrdili najvažniji problemi, a glumci i pozorišni profesionalci sa obe strane granice su napravili dve predstave koje su izvođene

u oba grada i na nekoliko važnih pozorišnih festivala. Pozorišne predstave su imale veliki uspeh i ohrabrine su ljude da razmišljaju o predstavljanim problemima. Ovaj projekat je promovisao kulturnu interakciju između različitih naroda i podstakao stanovnike da razmišljaju o svim tačkama međusobne povezanosti, i o pozitivnim i o negativnim.

Ištvan Šereš (Seres István), mađarski glumac, kaže da je za njega projekat bio izvanredna prilika, dodajući da su učesnici podelili s drugima svoje kulturno nasleđe, svoje korene, interesovanja i vizije i pokušali da nauče jedni od drugih. Glavni rezultat projekta je povećanje osetljivosti društva, promenjen način mišljenja i o umetnosti i uopšte o strahu, kao i privikavanje na ideju prihvatanja različitosti. Učesnici su takođe pokušali da naglase zajedničko istočnoevropsko poreklo, ili preciznije, iskustva. Tokom izvođenja publika je ostala bez reči, a za umetnike je sud gledalaca je najvažniji. On takođe dodaje da je partner iz Srbije bio fleksibilan i dinamičan, i da su oba pozorišta ovim projektom u potpunosti dostigla svoje ciljeve.

Pozorište ima
veliku
snagu

Sofi Serda kaže da je za nju, kao građanku regiona, veoma važno da ljudi neguju toleranciju i da žele više da saznaju jedni o drugima. Smatra da još uvek postoji mnogo stereotipa među mladim ljudima sa obe strane granice, a da je ovaj projekat pomogao da se to pomalo promeni. Objasnila je da je to bila dobra obuka i dobar radni proces za glumce koji su izašli iz pozorišta i pričali sa publikom, što zapravo nije tradicionalan način pravljenja predstave. Ona ističe da vredno umetničko delo (pozorišna predstava, film, slika, fotografija itd.) mora da reaguje na svakodnevni život, odnosno na svet u kojem živimo. Ove predstave su upravo to uradile, rekla je.

NAUKA, INOVACIJE I ZDRAVLJE

Projekti sa ciljem podrške razvoju primenjene nauke, uključujući promociju i popularizaciju nauke, kao i primenjeno istraživanje, u pograničnom regionu.
Projekti koji promovišu zdrave načine života.

Vodeći korisnik: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, Direkcija policije, Uprava kriminalističke policije, Nacionalni kriminalističko-tehnički centar, Odsek za KTC u Novom Sadu

Partneri na projektu: Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet

Ukupan budžet projekta 461.748,50 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 392.486,22 €

Datum početka projekta 1. mart 2013. | **Datum završetka projekta** 31. avgust 2014.

Novi Sad – Segedin: prekogranična saradnja u razvoju usaglašenih metoda i izradi zajedničke baze podataka za analizu novih sintetičkih droga

Glavni cilj ovog projekta bilo je jačanje kapaciteta policijske forenzičke laboratorije i kriminalističke policije u izvođenju hemijskih analiza narkotika u pograničnom regionu dveju zemalja, u cilju borbe protiv ilegalne trgovine i organizovanog kriminala. Poslednjih godina, osim takozvanih klasičnih droga (heroin, kokain, MDMA i kanabis), pojavila su se i brojna nova sintetička jedinjenja na crnom tržištu. Iako su opasnije od klasičnih narkotika, većina novih sintetičkih droga nije pod lokalnom ili internacionalnom kontrolom. Efikasna borba protiv ilegalne trgovine narkoticima moguća je jedino uz primenu najsavremenije opreme.

Sprovođenje ovog projekta omogućilo je najpre nabavku opreme i važnog referentnog materijala što je pomoglo u obuci zaposlenih u laboratorijama i uspostavljanju procedura za analizu sintetičkih droga. Druga neposredna korist od ovog projekta je bilo unapređenje postojeće baze analitičkih droga u Mađarskoj i stvaranje nove baze podataka u laboratoriji u Novom Sadu, prve te vrste u Srbiji. Istražitelji kriminalne policije obučeni su i za korišćenje spot testova. Projektom je unapređena već postojeća saradnja između Ministarstava unutrašnjih poslova u obe zemlje, što je doprinelo aktivnoj prevenciji organizovanog kriminala i jačanju sigurnosti pogranične oblasti.

Prevenciju organizovanog kriminala i analizu sintetičkih droga

Ljudi intervjuisani u Srbiji kažu da je ovaj projekat u značajnoj meri povećao kapacitete Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije za borbu protiv organizovanog kriminala i trgovine narkoticima. Projekat je takođe potpomogao efikasnosti krivičnih postupaka pred sudovima na teritoriji na kojoj je projekat implementiran, kao i na celokupnoj teritoriji Srbije. Oni objašnjavaju da je jedan od mnogih rezultata rada zajednička baza podataka dizajnerskih droga, koja pojednostavljuje kompleksne analize, kao i

NCTCNSHIFSSZ12

nadgledanje tekućih trendova širenja droga. Ova baza podataka je trajni rezultat od velike važnosti za obe strane koje su učestvovala u projektu. Oni ističu da je saradnja između partnera na projektu bila na veoma visokom nivou kada

je reč o razmeni ideja i rešenja. To je naročito važno za forenzičke eksperte koji moraju blisko da sarađuju na otkrivanju novih dizajnerskih droga, koje su veoma zahtevne za analizu. Takođe, na obuci za korišćenje spot testova, srpski istražitelji kriminalističke policije su imali priliku da razmene iskustva s kolegama iz Mađarske.

Dr Marta Juhas (Juhász Márta), forenzička hemičarka iz Mađarske, kaže da se tokom poslednjih nekoliko godina paleta nezakonitih droga značajno promenila širom sveta, što za rezultat ima širenje novih dizajnerskih droga. Unapređena oprema i razvijanje novih metoda povećali su broj i kvalitet dokaznog materijala, što omogućava uspešniju istragu i krivično gonjenje. Značajni rezultati projekta su opremanje regionalne forenzičke laboratorije u Segedinu i u Novom Sadu, uspostavljanje hemijske baze podataka novih dizajnerskih droga koje se pojavljuju u Novom Sadu i unapređenje postojeće baze podataka u Segedinu. Ona primećuje da je broj zaplena ilegalnih droga u regionu duž granične linije Mađarske i Srbije opao, ali i upozorava da nije jednostavno pronaći korelaciju između primene spot testova i trgovine narkoticima. Objašnjava da je trgovina nezakonitim drogama veoma kompleksan fenomen koji ne dozvoljava konačne zaključke, ali da je projekat mogao da značajno doprinese zabeleženom padu količine zaplenjenih ilegalnih droga.

Vodeći korisnik: Homokhāti Kistérség Többcélú Társulása Integrált Szociális és Gyermekjóléti Központ

Partneri na projektu: Exspecto Fondacija mentalne higijene, Subotica

Ukupan budžet projekta 63.600,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 54.060,00 €

Datum početka projekta 1. novembar 2011. | **Datum završetka projekta** 31. oktobar 2012.

Droga ne poznaje granice

Pogranični regioni su naročito izloženi riziku većeg nivoa zloupotreba droga donekle zbog slabih veza i neusklađenih propisa i nekoordinisanih akcija između institucija koje se bave prevencijom zloupotrebe droge u dve zemlje. U mađarsko-srpskoj pograničnoj oblasti, granične snage zaštite i policija sarađuju i razmenjuju informacije, dok druge državne i opštinske institucije i nevladine organizacije za prevenciju korišćenja droga ne održavaju bliske kontakte sa svojim kolegama iz susedne zemlje. Cilj ovog projekta bilo je usklađivanje programa prevencije sa obe strane granice, olakšavanje razmene iskustava i korišćenje tog znanja u praksi – sve u cilju smanjenja zloupotrebe droga u regionu, obezbeđivanjem adekvatnih informacija ciljnim grupama o upotrebi droga, pomoći i lečenju, i inovativnih i delotvornih pristupa prevenciji upotrebe droga.

Partneri na projektu su organizovali veliki broj dobro osmišljenih događaja i aktivnosti. Organizovano je četrnaest radionica o opasnosti droga na kojima su stručnjaci i bivši zavisnici podelili svoja iskustva s decom, a devet grupa učenika srednje škole iz regiona Homokhát je posetilo izložbu o drogama u Subotici. Mađarski stručnjaci za prevenciju upotrebe droga su posetili institucije u Subotici i definisali dugoročne strategije saradnje, a za mađarske i srpske učenike su organizovane radionice i posete izložbi Exspecto fondacije za mentalnu higijenu. Glavni trg u Subotici je bio mesto događaja organizovanog za Međunarodni dan protiv upotreba droge, a radionice je pohađalo više od 120 školske dece. Sprovedeno je istraživanje koje se bavilo navikama pri upotrebi droga, stavovima i znanjima, a prekogranična studija je sastavljena na tri jezika.

Devojčica iz Ašothaloma, kaže da zloupotreba droga nije uobičajena u njenom mestu, ali je želela da sazna šta se događa u svetu. Kada su je pitali da li bi učestvovala u programu, odmah je pristala. Najznačajnija su joj bila predavanja o posledicama zloupotrebe droga, a posebno je bilo neobično saznati životne priče nekih bivših zavisnika, neposredno od njih samih o tome kako su psihoaktivne supstance preuzele njihove živote a da toga nisu bili ni svesni.

Usaglašavanje
programa prevencije
ZLOUPOTREBE DROGA
Sa obe strane
granice

Violeta Vrcelj Odri iz Srbije veruje da je razmena iskustava sa stručnjacima iz regiona, koji se bave istim ili sličnim problemima, od velike važnosti za profesionalni razvoj i podizanje nivoa usluga. Kao pedagog koji radi s vaspitačima u predškolskim ustanovama, ona je iskusila u više prilika da studijska putovanja pružaju neprocenjivu stimulaciju da se kritički promisli sopstvena praksa. Iskustva stečena u razgovoru sa stručnjacima i neposredan uvid u način na koji institucije funkcionišu su, po njenom mišljenju, ključni za iniciranje promena. Ona kaže da je upravo to ono što je projekat DRUGS ponudio stručnjacima.

Vodeći korisnik: Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet u Novom Sadu

Partneri na projektu: Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Kutatóközpont

Ukupan budžet projekta 178.364,00 € | **Finansiranje iz fonda EU (IPA)** 151.609,40 €

Datum početka projekta 1. septembar 2013. | **Datum završetka projekta** 28. februar 2015.

Prekogranična saradnja u razvoju novog biljnog leka protiv *Helicobacter pylori*

Helicobacter pylori bacterium uzročnik je više od 90% duodenalnih i 80% gastričnih ulkusa (čirevi na dvanaestopalačnom crevu i želucu), i veliki faktor rizika gastričnog kancera i primarnog gastričnog limfoma. Rak na želucu je drugi najčešći uzrok smrti od kancera na svetu. Trenutno dostupna antibiotska terapija protiv infekcije *H. pylori* ima više nedostataka, i otud potreba za razvojem novog efikasnijeg antimikrobnog terapijskog agensa protiv *H. pylori*. Partneri na projektu, Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Novom Sadu, i Biološki istraživački centar Mađarske akademije nauka, razvili su zajedničku inicijativu povezivanja mađarskih i srpskih naučnika kako bi razvili nove formule protiv *H. pylori* na bazi prirodnih proizvoda.

U okviru projekta, tokom osamnaest meseci, izolovano je i hemijski okarakterisano mnogo esencijalnih ulja. Testirana je in

vitro i in vivo antimikrobska aktivnost ovih ulja kako bi se stvorila optimalna formulacija s najmanje štetnih efekata. Partnerske institucije su imale koristi od rezultata ovog izvanrednog projekta jer su njihovi istraživački kapaciteti poboljšani, a stvorene su i nove veze koje su olakšale integraciju obeju institucija u Evropsku istraživačku oblast, čineći ih konkurentnijim u prijavama za razne nacionalne i projekte koje finansira EU. Najvažniji učinak projekta – nova patentirana formulacija leka – prvi je korak ka masovnoj proizvodnji i primeni na lečenje pacijenata zaraženih *H. pylori* u pograničnom regionu i širom sveta. Zahvaljujući projektu farmaceutska mala i srednja preduzeća mogu u budućnosti da ostvare značajne prihode od proizvodnje i distribucije novog proizvoda.

Dr Dejan Orčić, sa Univerziteta u Novom Sadu, objašnjava da je veoma poznato da je visok procenat stanovništva (oko 50% u ovom regionu) zaražen *H. pylori*, bakterijom odgovornom za veliki broj gastričnih i duodenalnih ulkusa. To u velikoj meri utiče na kvalitet života inficiranih ljudi (uključujući nekoliko članova njegove porodice), a može da izazove i ozbiljnije bolesti – rak želuca i limfom. U okviru ovog projekta je razvijena formulacija koja se zasniva na mešavini esencijalnih ulja u optimalnom odnosu, koja pokazuje visoku antibakterijsku aktivnost prema *H. pylori* (jaču nego čista ulja i neke komercijalne pripreme). Ovaj projekat je spojio dve grupe stručnjaka, korišćenjem komplementarnih pristupa. Grupa stručnjaka iz Novog Sada je specijalizovana za izolaciju prirodnih proizvoda, hemijsku karakterizaciju i *in vitro* i *ex vivo* procenu bioaktivnosti, dok grupa iz Segedina ima obimno iskustvo u testiranju na životinjama i studijama o helikobakteriji. Prema tome, bilo je sasvim prirodno da dve grupe ujedine snage i ekspertizu. Rezultati projekta su prevazišli očekivanja. Do sad je formula testirana *in vitro*, na kultivisanim bakterijama, i *in vivo*. *In vivo* test je pokazao poptuno iskorenjivanje *H. pylori*, bez primetnog

negativnog dejstva na domaćina. Oni trenutno planiraju da podignu svoja istraživanja na viši nivo – kliničke studije na ljudima.

Kristina Buzaš (Buzás Krisztina), iz Biološkog istraživačkog centra Instituta za biohemiju, Istraživačke grupe za imunologiju tumora i farmakološko istraživanje, dodaje da su srpski i mađarski tim primenili zaista uspešnu saradnju i uspostavili bliske veze između dveju zemalja i dveju institucija koje učestvuju u projektu. Rezultat HELICO projekta je i stvaranje nove, ugledne mreže naučnika. Takođe, povećalo se poverenje partnerskih zemalja u EU, što je za rezultat dalo nove mogućnosti za društveni i ekonomski razvoj. Ona je podvukla da je procenat žena koje su učestvovala u projektu sa mađarske strane bilo čak 75%, uglavnom majki s decom mlađom od 10 godina. Ona takođe stavlja naglasak na komplementarni pristup u saradnji. Kao rezultat, partneri su već testirali *in vivo* eksperimentalne modele i predali zahtev za patent. Dodaje i da je formula u ovom trenutku daleko od mogućnosti primene na ljude iako su eksperimentalni sistemi pokazali zaista ohrabrujuće rezultate. Ističe da će i nadalje biti neophodni eksperimenti, kao i uključivanje farmaceutskih kompanija.

Razvoj nove
formule protiv *H. pylori*
na bazi prirodnih
proizvoda

IMPRESUM

Urednica: Senka Gavranov

Prevod: Milica Ivić, Natalija Ostojić, Senka Gavranov

S doprinosom sadašnjih i bivših članova ZTS-a:

Péter Borbély, János Halász, Júlia Gelegonya-Szűcs, Jelena Dašić, Tünde Incze, Péter Kalmár, Katalin Kapcsos, Adrienn Kubinyi-Prodanović, Danica Lale, Natalija Matunović Milošević, Péter Rácz, Zsuzsa Szeghalminé Ferencz, Andrea Szeti-Furka, Viktor Tunić

Sadašnji i bivši članovi IP Subotica kao Antene ZTS-a:

Relja Burzan, Dejan Vujinović, Zoran Krtinić

Posebnu zahvalnost dugujemo svim organizatorima programa koji su nam ustupili svoje fotografije objavljene u ovoj publikaciji, kao i članovima tima za realizaciju: Natalija Ostojić, Adam Hardie, Milica Piletić, Dejana Gajić and Block&Roll Advertising Agency.

Dizajn drugog revidiranog izdanja: Zoltan Kiss

Ova publikacija i njen sadržaj su pod zaštitom autorskih prava IPA Programa prekogranične saradnje Mađarska-Srbija – © Széchenyi Programiroda Nonprofit Kft 2015.

Prvo izdanje: 31. avgust 2016.

Drugo revidirano izdanje: 30. novembar 2016.

ISBN: 978-963-12-3297-4

Ovaj dokument je objavljen zahvaljujući finansijskoj podršci Evropske unije. Sadržaj dokumenta je isključivo odgovornost Zajedničkog tehničkog sekretarijata IPA Programa prekogranične saradnje Mađarska-Srbija, koji je smešten u Széchenyi Programiroda Nonprofit Kft. i sadržaj ovog dokumenta ne odražava zvanično mišljenje Evropske unije.

Umnožavanje i/ili izmena dela publikacije ili svih sadržaja u bilo kom obliku su dozvoljeni samo za nekomercijalnu upotrebu i jedino ako se naznači publikacija kao izvor materijala. Osim uz našu pismenu dozvolu, nije dozvoljena distribucija ili komercijalna eksploatacija sadržaja. Za zahtev za dozvolu upotrebe sadržaja, molimo Vas obratite se izdavaču na dole navedenu adresu.

Zajednički tehnički sekretarijat IPA Programa prekogranične saradnje Mađarska-Srbija

H-1053 Budimpešta, Szép 2

Mađarska

<http://www.hu-srb-ipa.com/en/>

